

Levelek Pilinszkynek

SÍK SÁNDOR

Budapest, 1959. febr. 27.

A költő hagyatékából (MTA Kézirattár Könyvtára) a leveleket közreadja: Hafner Zoltán.

Kedves Barátom!

Mély megrendüléssel értesültem szeretett édesanyádnak elhunytáról. Kérlek, fogadd őszinte együttérzésem és részvétem kifejezését. Imádságomban és szentmisémben kérem a jó Istent, hogy jó édesanyátnak adja meg mielőbb boldogító színelátását, az őt gyászolóknak pedig akaratában való megnyugvást. Kérlek, méltóztassál az egész nagyrabecsült családnak is jelezni őszinte részvételemet.

Nagy együttérzéssel és szeretettel köszönt:

Sík Sándor
piarista rendfőnök

Gépirat; MTA K, Ms 5954/388.

Sík Sándor (1889–1963): költő, író, szerkesztő; piarista szerzetes. 1946-ban főszerkesztésében jelent meg újra a *Vigilia*; 1947-től a magyar piarista rendtartomány főnöke volt.

OHMACHT NÁNDOR

Budapest, 1959. február 28.

Kedves János Barátunk!

Sokszoros elfoglaltságom miatt, no meg idejében amúgy sem értelek volna el — de őszinte szívvel köszönöm a szomorú hírt édesanyátok haláláról és eltemetéséről.¹ Oly igen régen találkoztunk, hogy már arra sem emlékszem, vajon ismertem-e őt egyáltalában. De akkor annál szebb, hogy megemlékeztél rólam. Adjon az Úristen neki a sok szenvedés után békés pihenést és örömet, nektek pedig mindnyájatoknak vigasztalást.

Talán nem tudtad meg, hogy egy jó ismerősöm, az ősszel meghalt Vass Veronika nevű kőszegi festőművésznő érdeklődött irántad és miután jó szívvel ajánlottalak, írt is neked. Hogy milyen volt ez a levélbeli találkozásotok, arról már nem kaptam értesítést. De sejttem, hogy a verseiből küldött neked.² Én a verseknek nem vagyok valami nagy ismerője, de kiváló szakemberek közül többen annyira melegen nyilatkoztak róla, hogy ez megmaradt az emlékezetemben. Legalább azt tudnám, hogy milyen típusú verseket írt; a költők egymás verseibe mélyebben belelátanak, még ha ők maguk más-képp szerkesztik is azokat. Lehet, hogy csak utolsó föllobbanásai az életerejének; egész életét súlyos tüdőbajban élte le és kínlódta át,

sok-sok csalódáson keresztül. De az a ritkábbik eset is megtörténik, hogy a művészetnek ez a másik ága, amely addig inkább csak lapangani látszott benne, hirtelen teljesen kiérettséggel jelentkezik. Mindenesetre erősen Istenfélő és hívő nő volt, bármennyire iparkodtak őt el-elrántani nagy kínjai közt a kísértések. Dehát kinek nincsenek kísértései?

Isten veled! Sok szeretettel üdvözöl

Ohmacht Nándor

Gépirat; MTA K, Ms 5952/352.

Ohmacht Nándor (1892–1973): piarista hittantanár, a Kalazantinum tanára, 1941-től 1967-ig az igazgatója.

1. Pilinszky édesanyja (szül. Baitz Veronika; Kiskomlós, 1896. október 6.) február 21-én hunyt el.
2. Vass Veronika Pilinszkyhez írt levele nem maradt fenn a hagyatékban.

OHMACHT NÁNDOR

Budapest, 1959. október 26.

Kedves János Barátom!

Csak most jutok hozzá, hogy megköszönjem a *Harmadnapon* kötetét. Úgy is volt, hogy elkallódott a borítékja a lakáscímekkel, de tulajdonképpen nem volt mindjárt hangulatom az íráshoz. Talán az is számít valamit, hogy a kézírásom 1953 óta nehézkes és alig olvasható, így elsősorban kénytelenségből írok gépen.

Kedves Jancsi fiam, de régen láttalak! Amiket kérdezősködéssel itt-ott megtudtam Rólad, igen kevés volt és az is részben ellen[te]mondásokat tartalmazott. Az utolsó jelentős dolog volt, amit közvetítéssel közöltem Veled, Vass Vera előttem is ismeretlen versei, azután édesanyád halála — időben körülbelül összeeshetett a kettő. Elsősorban szerénységből nem írtam Neked, mindenféle csinált érvet el akartam kerülni.

Most nem kerülgetem az írást, mégis csak ezt az egy-két dolgot egyszer meg kellett mondanom, most különösen azt, hogy a verseidnek ez a második kötete jobban tetszett, mint a *Trapéz és korlát*, és ez így is van rendjén, elvégre fejlődni kell. A *Francia fogoly* című vers tetszett nekem a legjobban és — elárulhatom — Sík rendfőnök úrnak is, aki az egész verskötetet egyvégtében elolvasta. Ami az egykori hittanárt meghatotta, azt úgysem írom meg. Talán egyszer el tudsz jönni látogatóba.

Sok szeretettel ölel

Ohmacht Nándor

Gépirat; MTA K, Ms 5952/353.

OHMACHT NÁNDOR

[Karácsonyi üdvözlőkártya; Budapest, 1963. karácsony]

Kegyelemteljes karácsonyt kíván igaz szívvel:

dr. Ohmacht Nándor.

Nagyon köszönöm a szép és nagyon értékes *Rekviemet*. Csak lassan és elmélyedve lehet olvasni.

Látogatásod, mint látod, még mindig nem sietős. Mikor rászánod magadat — az ünnepek után —, próbálj telefonon érdeklődni. Bármikor szeretettel fogadlak.

K, B. n.; MTA K, Ms 5952/355.

1. Pilinszky János: *Rekviem*. Magvető, Bp. 1964. (A kötet 1964-es évszámmal, de már 1963 decemberében megjelent.)

THURZÓ GÁBOR

[Budapest,] 1966. június 14.

Kedves Pilinszky,

egy göteborgi — Svédország — magyar olvasókör szeretne vendégül látni egy magyar, lehetőleg katolikus költőt. Rónayra gondoltak, terád. Én nem tudom miért, Weöresre. Voltam közöttük, nagyon kellemes társaság, érdekli őket a hazai irodalom, ismerik is. A vezetőjük Orbán Péter, olvasott ember, ő is katolikus. Ez a kör a jóindulatú emigrációhoz tartozik, laza kapcsolatban vannak a magyar követséggel, én is a követség útján kerültem hozzájuk. Fizetnék az utat, az ott-tartózkodást, tehát a költségeidet. Rónay ezévből nem mehet, ezért fordulok most kérésükkel hozzád.

Most írtam Orbánnak, írjon egyenesen neked. Kérlek, te értesítsd döntésedről.¹

Üdvözöl

Thurzó Gábor

Gépirat; MTA K, Ms 5954/233.

Thurzó Gábor (1912–1979): író, kritikus, műfordító. Az *Élet* című katolikus hetilap egyik szerkesztője. (Pilinszky első verse, majd 1942–43-ban az első rövid ismertetései szintén itt jelentek meg.) 1945-től a Művész Színház dramaturgja, 1951-től filmgyári dramaturg, 1961-től a Magyar Televízió munkatársa.

Pilinszkyről írt visszaemlékezése: *Pilinszky és Kurtág*. *Élet és Irodalom*, 1977. október 22., 43. sz. 12. In: T. G.: *Napló helyett*. Magvető, Bp., 1984, 690–694.

1. A meghívás további részleteiről nincs információnk. Pilinszky csak 1970-ben járt Svédországban; Orbán Pétertől nem maradt fenn levél a hagyatékban.

THURZÓ GÁBOR

[Budapest,] 1966. augusztus 5.

Kedves János,

halogattam a választ, nem olyan könnyű annyi idő után *nem hivatalosan* írni neked.

Nem vagyok megsértve, nincs semmi seb. Legfeljebb azt sajnálom, hogy különféle emberi, irodalmi és világnézeti okokból — mindháromról van szó — megszakadt közöttünk a kapcsolat. Kár ezért, én legalábbis ezt gondolom. Ki az oka, te-e vagy én? — ezt fölösleges kutatni. Nem is érdemes. Te a magad-választotta világban élsz —, a magamét én választottam. Okosan-e, ostobán, azt majd a jövő dönti el.

Örülök, hogy válaszoltál. Ezzel talán megszűnt közöttünk az akadály, talán átugrottuk azt a közel másfél évtizedet...

Szeretettel ölel

Gábor

Gépirat; MTA K, Ms 5954/234.

PÁLOS ROZITA

[Képeslap; Csesznek,] 1966. aug. 11.

Kedves János,

Özondús üdvözetet küldök innen. — Képzeld: a Kortárs, és az Új Írás is elfogadott tőlem 2–2 verset. Sőt az Új Írásnál megemlégettem — hogy a Vigiliához is beadtam 3 verset (mert már úgy nyomnak ezek a „láthatatlan” dolgaim.) A lektor azt felelte: dehát ma már ez nem „probléma” (...hogy a Vigiliánál is megjelenik valaki). Hanem: ma beszéltem valakivel — aki azt mondja, hogy Lidicén nem zsidó konz. tábor volt, hanem a cseh hazafiakat írtották ott ki a németek. Így lenne? Jól néznék ki.¹

Jó egészséget, erőt, kívánok sok szeretettel

Rozita

K; MTA K, Ms 5952/378.

Pálos Rozita (1926–1985): költő.

1. *Lidice*: Miután Reinhard Heydrich (a Cseh-Morva Protektorátus helyettes birodalmi protektora) ellen 1942. június 4-én cseh ellenállók merényletet követtek el, a németek június 9-én bosszúból lerombolták Lidice cseh falut, és kivégezték a helység valamennyi férfi lakosát.

RAFFAELLI RAFAELA NŐVÉR

[Budapest, 1967. március 22.] 1967. III. 22.

Kedves Uram,

Párisból hoztam néhány „médaille miraculeuse”-t¹ azoknak, akik kedvesek nekem. — Boldog lennék, ha olyan örömet szerezhetnék

vele, amelyet Babits Mihály érzett, akinek mélységesen megindító levelét is szeretettel küldöm.²

Szívélyes üdvözzellettel
hálás olvasója

Raffaelli Rafaela nővér

K, B. n.; MTA K, Ms 5953/16.

Raffaelli Rafaela SC (1893–1988): irgalmas nővér; Sík Sándor tanítványa a szegedi egyetemen, a Ranolder tanítóképző intézeti tanára. 1950 után húga családjához, Nagykanizsára költözött, Galambokon és Miháldon tanított. 1955-től magántanítványoknak nyelveket tanított.

1. *médaille miraculeuse*: csodatevő medália

2. Babits Mihály levele (K, B. n., Ms 5953/17; címzés: Főtisztelendő / Raffaelli Rafaela nővérnek / tanár / Budapest / IX. Thaly Kálmán u. 23. / Ranolder-intézet):

Kedves Rafaela nővér,

nagyon elkésve küldöm ezt a dadogó köszönetet a megható ajándékért és még meghatóbb szavakért, amik az ajándékot kísérték. Mentse kérésemet, hogy a levél otthonomtól távol ért, betegen, és különböző izgalmak között hányódva.

Mivel viszonzhatnám küldeményét? Mihelyt hazamegyek, eljuttatom címére valamelyik újabb könyvemmet; de micsoda szégyenkező viszonzás ez annyi meleg és lelkes érzésért, s azokért az Istennek kedves szívekből jött imádságokért, amelyekre én, szegény bűnös lélek, nagyonis rászorultam!

A csodálatos érmet mindig magamnál hordom azóta. Ha lelkem mélyére nézek, érzem, hogy titkon és tudat alatt ebben bízom, jobban, mint bármi másban, a reám váró veszélyek és fájdalmak előtt. Nem a hideg, élettelen ércben, hanem a hozzáfűzött lelki erőkből, az imák hatalmában!

Kedves leveléből annyi melegség és részvét árad, hogy csak egyet tudok mondani — azt, hogy az Isten áldja meg érte! Nem is merek célozni rá, hogy milyen méltatlan vagyok én erre. Kérem, kedves nővér, foglaljon továbbra is imába, és higgye el, hogy semmi sem okozhatott volna nekem több örömet és enyhületet a szorongások között, mint ismeretlen, kedves lelkék szeretetéről hírt adó szavai és irgalmas lélekkel küldött ajándéka.

Budapest, 1937. Péter-Pál napján [jún. 29.]

Zugliget

Babits Mihály

A hagyatékban szerepel (Gépirat, Ms 5953/18) Szabó Lőrinc Raffaelli Rafaelához írt gépiratos levele is:

Budapest, 1956. szeptember 28.

Kedves Raffaella nővér,

levele megható, megrendítő, vigasztaló volt. Csak most jutott azonban a kezembe (noha tartalmáról már régebben értesített a feleségem vagy Klára lánya). Nemrég jöttem vissza ugyanis a Balatonról... Szívből köszönöm a barátságát. Ott volt, írja is, azon az irodalmi délutánon, biztosan tudja tehát, hogy már csak Babits Mihályunk emléke miatt is azonnal a szívembe zártam

szavait, ahogyan különben az egész családom tette. Köszönöm a kedves ereklét, a medájjont, s a másikat, a régi levél másolatát, melyből szinte hangszúlyait is hallom felejthetetlen barátomnak és mesteremnek. Elhiszi, hogy boldogtalanná tesz, már régóta, hogy nem tudok hinni, úgy hinni, ahogyan egyedül van értelme: fenntartás nélkül? Óh, be jó volna rendben lenni a világgal és saját magunkkal! A személyes Isten hite kellene, a személyes megmaradásé, ami magukban megvan, s amit nem pótol semmiféle ráció. S ami mint vesztett emlék és mint örök igény akkor is tovább kísér még bennünket, amikor már kiejtett irgalmából minden hit. Tudja, hogy én református vagyok és hogy valamikor papnak szántak? Nem is mondhatom igazi materialistának magamat — nem elégít ki; sőt: kétségbeesjt! És mennél jobban öregszen, annál inkább. Így aztán nem marad számomra más Isten, mint — ami úgyis a legtöbb s a legnagyobb — az ártani-nem-akarás, a szeretet... A Maga levele csak megerősítette bennem a meggyőződést, hogy ennek a szeretetnek a jegyében mégiscsak szívből és végleg együtt vagyunk. Még egyszer, még sokszor: nagyon köszönöm jószágos szugesztióit!

Szívből köszönti igaz híve:

Szabó Lőrinc

[Margón:] Megírom a telefonszámunkat: 164–455 (Gáborjáni Klárának, vagyis lányomnak a nevében a könyvben is benne van.) Hátha fent jár valamikor Pesten: így gyorsabban elérhet... Kezét csókolom. Sz. L.

SZIGETI ENDRE

Budapest, 1968. 3. 26.

Drága Jancsikám!

Mindenekelőtt hálásan köszönöm a két Simone Weil könyvet: az *Écrits de Londres*-t és az *Oppression et liberté*-t.¹ Különösen jól esett az a pár szó, amit beléjük írtál. Mostanáig reméltem, hogy láthatlak is és személyesen köszönhetem meg a két szép ajándékot s egyúttal visszaadhatom Bataille könyvét, amely már elő volt készítve arra, hogy bevigyem, amikor a szívroham leterített. Így hát majd a postára bízom.

Egyébként hallottam, hogy Párizsba utazol. Ennek nagyon örülök s remélem, olyan sikered lesz, mint Bécsben volt.² Én egyelőre még a szobámhoz vagyok kötve, a lábadozás elég lassan megy, testileg és idegrendszerileg egyaránt: az ember zavarban van, hogy visszatért a halálból. De hát majd csak túlesem ezen is.

Még bent a kórházban olvastam el *La personne et le sacré*t és a *Luttons-nous pour la justice*-t.³ Itthon majd még egyszer, szótárral is, de azt egyelőre még nem tanácsos emelgetni. Alkalom adtán szívesen beszélgetnék rólok.

Remélem, jól vagy és jól vagytok, a budapestiek és a fehérváriak⁴ is?

Be kell fejeznem a levelet, még ez a pár sor is elég nehéz most, de talán nemsokára láthatlak is, gondolhatod, mennyire örülnék neki,

de nem akarlak még egyszer azzal terhelni, hogy ilyen messzire kifáradj. Erikának kézsókom!

A viszontlátásig szeretettel ölel

Bandi

K; MTA K, Ms 5954/191.

Szigeti Endre (1904–1974): újságíró; 1947 és 1952 között, majd 1954-től az Új Ember szerkesztőségének tagja, Pilinszky barátja. (Pilinszky neki ajánlotta később a *Síremlék* című darabját.)

1. Simone Weil: *Écrits de Londres et dernières lettres*. Gallimard, Paris, 1957., illetve *Oppression et liberté*. Gallimard, Paris, 1955.
2. Pilinszky 1967-ben járt Bécsben, az osztrák sajtó nagy elismeréssel szólt róla. — 1968. május 2. és 10. között rendeztek nemzetközi felolvasóesteket Baudelaire halálának centenáriuma alkalmából a párizsi Odéon Színházban. Pilinszky két esten, május 4-én és 6-án szerepelt, ahol Michel Deguy mutatta be a francia közönségnek. A bemutatószöveg gépelt példánya (a szerző javításaival és ajánló soraival) megtalálható a hagyatékban, jelzetszáma: Ms 5946/36. — M.: Tiszatáj, 1996. november, 79–81. (Ford. Bende József.)
3. Pilinszky lefordította Simone Weil *La personne et le sacré* című írását: *Ami személyes, és ami szent*. Első megjelenés: S. W.: *A szépségről és a büntetésről* címmel (szemelvényesen) Új Ember, 1968. december 22. Kötetben: Simone Weil: *Kegyelem és nehézkedés*. Pilinszky János fordításai. (Szerk. Hafner Zoltán.) Vigilia, Bp. 1994, 25–57. — *Luttons-nous pour la Justice?* Magyarul: *Az Igazságért harcolunk?* In: Simone Weil: *Szerencsétlenség és istenszeretet*. (Vál., ford. Bende József.) Vigilia, Bp. 1998, 63–74.
4. a *fehérváriak*: Kovács Péter és Kovalovszky Márta, művészettörténészek, a székesfehérvári István Király Múzeum munkatársai (Kovács Péter Pilinszky unokaöccse).

OHMACHT NÁNDOR

Budapest, 1970. [december]

Kedves jó Jancsi Barátom!

Számodra új címről írom a választ kedves soraidra: *XI. Sósfürdő utca* 6. Ennek az új címnek magyarázata az, hogy kb. már egy év óta a házi orvos tanácsára Budára költöztem a főntebbi címre, egészségesebb fekvésű helyre. Ezentúl ide légy szíves esetleges írásaidat küldeni.

Leveled igen gondos kiállítása kellemesen meglepett, különösen az, hogy minden szedési hibát saját kezűleg kijavítottál. Ezt bizonyára nem mindegyik könyvvel teszed meg.¹ Köszönöm!

Egészségem nem jó. Állandóan ágyban fekszem, ami kissé szomorú dolog, mert így pl. alig tudok olvasni, ámbár Magda húgom mindent megtesz, hogy jobban érezzem magamat. Talán tavasszal vagy nyártól kezdve ki-kiülhetek a teraszra.

A nyártól. De hol van még a nyár! Ha nem esik túlságosan nehezedre, örömet meglátlak egyszer, hiszen oly régen nem láttalak! És kit látlak szívesebben, mint éppen a leghűségesebbet?

Isten veled!

Szeretettel

Dr. Ohmacht Nándor

Boldog karácsonyi és újévi ünnepeket kívánok kedves mindnyájatoknak!

K, B. n.; MTA K, Ms 5952/358.

1. A *Nagyvárosi ikonok* (Szépirodalmi, Bp.) 1970 novemberében jelent meg, több sajtóhibával, amelyeket a második kiadás (1971) alkalmával a kiadó korrigált.

POSSONYI LÁSZLÓ

Bpest, 1980. X. 9.

Kedves Jánoskám, régen hallottam felőled, de most sokat gondolok Rád. Rád és Törőcsik Marira. Ugyanis volna számotokra egy tippem, azaz a Te segítségével egy méltó Törőcsik szerep. Egy olyan darabban, amire Kárpáti Aurél többször is nyilatkozta, hogy van jó magyar darab s amit én nem engedtem színre hozni, mert 1944-et írtunk. Különben is a 3. fölvonással elégedetlen voltam. Most azonban az idők megérlelték bennem a darab csattanóját, amiben a Te Fekete mennyszág oratóriumodnak 3 mondata is fölhangzana: én Prágából jöttem... én Varsóból... én nem tudom, honnan.¹ Ehhez persze a Te engedélyed kellene és az, hogy Marinak tetsszen a szerep. Lukács Margitot én ugrattam ki annak idején a Szilágyi Irmával, aminek akkora sikere volt, hogy a Nemzeti bérleti rendszere miatt át kellett vinni a mai Erkel színházba, ahol még tíz zsúfolt ház tapsolta meg. Ez is bravúr szerep lenne, csak persze szordinósabb, mint a bolond Árvayné, amiben Bajor Gizi olyan emlékezetes volt.

A *Kakukkfíók* egy anya kálváriája 1901-től 1945-ig, *egyetlen színben játszódik* idő áttűnésekkel, és Lichnowsky Verának — ő a Kakukkfíók anyja, hol 36 évesnek, hol 56 évesnek, a végső képekben pedig 74–80 évesnek kell lennie. A darab első 2/3-a teljesen készen van, csak erősen rövidítendő, a végső harmad, a hitleri Ausztriából elhurcolt „kakukkfíók” és az anya drámája a két részesre rövidített (s esetleg Pilinszky sejtetésekkel légiesített) átírása után jönne a most megtalált vég, mint egy lezuhanó lavina. Neked kevés munkába kerülne s eljátszathatnánk, mint Pilinszky–Possonyi darabot, ha Marinak tetszik. Rátok bízom. A rövidítendő és csak befejezésre váró darabot máris megmutathatom, nem látatlanba kellene

határozotok. S azt hiszem, hogy ezt az eredetileg Bullának írt darabot, amit Bajor Gizi is el akart játszani, sőt meg is csókolt érte, Mari tudná végül is passzív szívósságával megtalált alakként meg-eleveníteni. Én nem ismerem őt, de most hirtelen kedvem támadt újra dolgozni. Könyvem karácsonyra jön, három éve ülnek rajta az Ecclesiánál, azaz a nyomdában.² De 80%-át már kikorrigáltam. Gondolom, úgyis visszajöttél az őszi időkben Pestre, kérlek írd, hol találhatlak telefonon, vagy hol találkozhatunk?

Sok szeretettel és régi barátsággal ölel

Possonyi Laci

Telefonon otthon de. 11 és 13 óra között

226–526

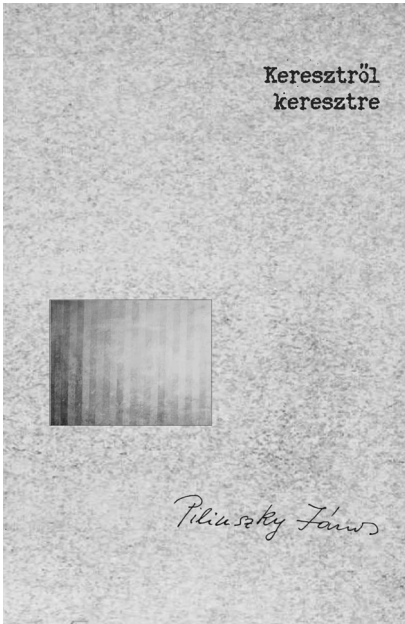
vagy hétfőtől csütörtökig 14–17 óra közt
az Új Embernél.

Gépirat; MTA K, Ms 5952/451.

Possonyi László (1903–1987): író, szerkesztő. A *Vigilia* alapító szerkesztője és kiadója, 1945-től az Új Ember munkatársa volt.

1. Az idézetek *Pilinszky KZ-oratóriumából* valók — eredetileg *Sötét mennyország* címmel jelent meg, 1962-ben.
2. *Possonyi László: Tettenérés.* Ecclesia, Bp., 1981.

A VIGILIA KARÁCSONYI AJÁNLATA

Pilinszky János: KERESZTRŐL KERESZTRE

Válogatás Pilinszky János cikkeiből és esszéiből, melyek egy költői figyelem belső alakulását követik nyomon, egyúttal a magyar irodalmi hagyományban hiányosságnak tekinthető „vallomásirodalom” megteremtésére tett kísérlet talán legfontosabb dokumentumai, s a maguk összességében naplóként, ha tetszik egyetlen folyamatos gyónásként is olvashatóak. Kiadványunk a költő születésének 90. és halálának 30. évfordulója alkalmából jelenik meg.

Ára: 2.500 Ft

Megvásárolható vagy megrendelhető

a Vigilia Kiadóhivatalban:

1052 Budapest, Piarista köz 1. IV. em. 420.

Telefon: 317-7246; 486-4443; Fax: 486-4444;

E-mail: vigilia@vigilia.hu